

יניי: קדושתא לסדר "ואלה המשפטים"

ה שש יעבד ולא מעונה // ובשביעית ירדו יענה
תשלחהו מעונק ולא מקונא // תכלית אה ואחות לא תקנה
ככ כי תקנה עבד עברי / שש שנים יעבד ובשביעית יצא לחפשי חנם
וג הקונה אל ישמה והמוכר אל יתאבל כי חרון (אל) כל המונה
וג (והיה) כעם ככהן כעבד כאדוניו כשפחה כנברתה כקונה כמוכר
כמלוה כלווה כנושה כאשר נושה בו
וג כי כה אמר יי חנם נמכרתם ולא בכסף תינאלו
מינ(אלו) חנם מעבדות / וחוק שבועות עידות / בטללי תהיית חידות
ברוך (מחיה)
ג ידך אחיזה בשיפט ומינה בצדק // ומכון בקאד הם משפט וצדק
נקראת אלהים שופט / גם כל שופט // ואם אמת ישפוט / נקוב אלהים
ישפוט
יפה נוף פדה במשפט / ותונבה במשפט // שובב שבים בצדקה /
ותקדש בצדקה
ידעתה כי אשרי שומרי משפט / ועושה צדקה // הנהרמה שמור
משפט / נעלות צדקה
ככ כי כה אמר יי שימרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא
וצדקתי להגלות
וג אלה הדברים אשר תעשו דברו אמת איש את רעהו אמת
ומשפט שלום שפטו בשעריכם
וג וינבה יי צבאות במשפט האל הקדוש נקדש בצדקה
ואתה קדוש / יושב תהלות ישראל
אל נא :

תלמוד בבלי מסכת שבת דף י עמוד א

כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת - מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית.

ד ... שפטים ומשפטיהם / שופטיהם ונשפטיהם / [שכר]ם בָּהֶם /
ועונשם בָּהֶם / צדק [מה]ם / ורשע מהם / ... הילכתה לפניהם /

פרשת משפטים

סדרתה ערכם לפניהם / שופטי משפט לשאת פניהם / ולדעת מי נן
לפניהם / ולפני מי הם דנים / ומי נן עיניהם / הנקראו כמותם / אלהים
שופט הוא אלהי משפט / וכל המשפט הנשפט / על ידיו יושפט / ואם
אמת הושפט תוקדש קדוש

איש אשר הונח מוכי משפטים // מי שמך עלינו כמו שופטים
בו כלשון ניתעלה במשפטים // והקשיב אשר תשים לפני שבטים
גם על שלושת הדברים האלה // נתן נפשו עליהם בכל אלה
דת והעם אלה / ומשפטים אלה // ושלושתן נקראו לשמו בעידות אלה

- 1 הונחו: ביזוהו ופגעו בו. מכי משפטים: אנשים שהיכו זה את זה ועשו זה בזה
שפטים. 2 במשפטים: כשנצטווה על המשפטים. והקשיב: ושמע את דבר ה'.
1 שלשת הדברים: הם המנויים בטור הבא. 2 דת: התורה. והעם אלה: ישראל.
ומשפטים אלה: ועשיית המשפט. לשמו: על שמו. בעדות אלה: בתורה.
1 שלשת דברים: הם האמת, הדין והשלום המנויים בסמוך. 2 ודיי: אכן. 3 זכות
משפט: משפט צדק. נועש: נעשה. 4 חסן: תוקף.

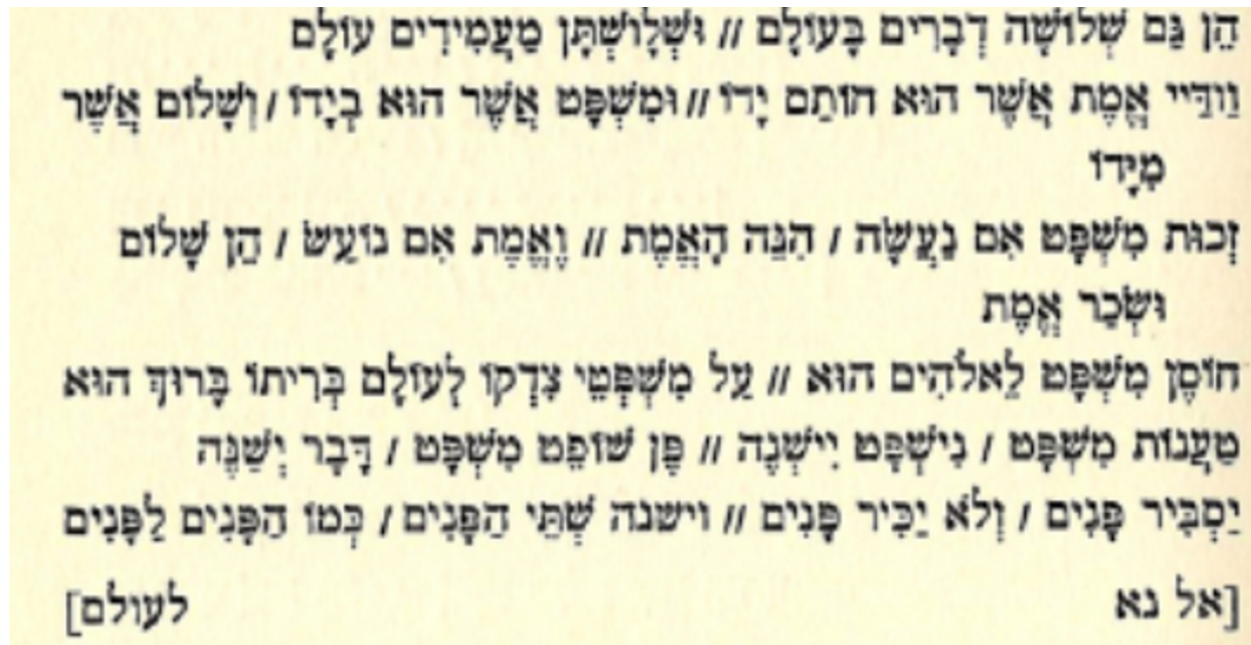
שמות רבה (וילנא) פרשה ל (פרשת משפטים)

י דבר אחר, "ואלה", מהו ואלה? בוא וראה כמה חבב הקדוש ברוך הוא למשה. שבשעה שחסדו
אותו דתן ואבירם במצרים, שאמרו לו (שמות ב, יד) "מי שמך לאיש שר ושפט עלינו", אמר
להם הקדוש ברוך הוא: בזה שחסדתם אותו, אני נותן לו גדלה, שנאמר: "ואלה המשפטים
[אשר תשים לפניהם]."

What is *ve'eleh*? Come and see how much the Holy One blessed be He loved Moses. When Datan
and Aviram demeaned him in Egypt, as they said to him: "Who appointed you to be a leader and a
judge over us?" (Exodus 2:14), the Holy One blessed be He said to them: 'With what you demeaned
him, I will grant him greatness,' to wit: "These are the ordinances [you shall place before them]."

מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דשירה פרשה א

וכן אתה מוצא שכל דבר שאדם נותן נפשו עליו נקרא על שמו. בשלשה דברים נתן נפשו משה
עליהם ונקראו על שמו. נתן נפשו על התורה ונקראת על שמו שנ' "זכרו תורת משה עבדי"
(מלאכי ג כב) ... והיכן מצינו במשה שמסר נפשו על התורה? שנ' "ויהי שם עם ה'" (שמות לד
כח). ואומר "ואשב בהר" וגו' (דברים ט ט). הא לפי שנתן נפשו על התורה נקראת על שמו.
נתן נפשו על ישראל נקראו על שמו שנ' "לך רד כי שחת עמך" (שמות לב ז) ... והיכן מצינו
במשה שנתן נפשו עליהם? שנ' "ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם"
(שמות ב יא). וכתוב "ויפן כה וכה". הא לפי שנתן נפשו עליהם נקראו על שמו.
נתן נפשו על הדיינים ונקראו על שמו שנ' "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך" (דברים טז
יח) ... ומנין שנתן נפשו עליהם? שנ' "ויצא ביום השני" וגו' ויאמר "מי שמך לאיש שר ושופט
עלינו וישמע פרעה" וגו' (שמות ב יג - יד). וכתוב "ולכהן מדין שבע בנות ויבאו הרועים
ויגרשום" (שם / שמות / טז ז). מדינין ברח, ולדינין חזר. "צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל"
(דברים לג כא). הא לפי שנתן נפשו עליהם נקראו על שמו.

משנה מסכת אבות פרק א

[*] רבן שמעון בן גמליאל אומר: על שלשה דברים העולם עומד **על הדין ועל האמת ועל השלום**. שנאמר (זכריה ח) "אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם:"

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת תענית פרק ד

תמן תנינן רבן שמעון בן גמליאל אומר: על שלשה דברים העולם עומד **על הדין ועל האמת והשלום**. ושלשתן דבר אחד הן: נעשה הדין נעשה אמת, נעשה שלום. א"ר מנא: ושלשתן בפסוק אחד "אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם:"

רבי אליהו הזקן: אזהרות

רבי אליהו (980-1060), מוצאו בעיר מאנש (Le Mans) והיה בן-דורו של ר' יוסף טוב-עלם. רבי אליהו היה קשור לישיבות בבל, והיה מקורב לרב האי גאון, ויש מסורות שהיה קשור אליו בקשרי חיתון. המסורת הבבליית התנגדה לשילוב פיוטים בתפילה, ורבי אליהו, שהיה אמון על מסורת זו, חיבר אזהרות, שאינן משתלבות בתפילה אלא נאמרות כיחידה עצמאית. האזהרות לתרי"ג מצוות, "אמת יהגה חכי" מקיפות את כל ספרות ההלכה שבימיו. מטרתו בחיבור זה להביא לידי לימוד ושינון המצוות בדרך פיוטית המתחבבת על אומרה. רבי אליהו מחלק את המצוות לסוגים, מעין מה שראינו אצל בה"ג: עשין, פרשיות, עונשים ולאויין. הסידור הפנימי בכל קבוצה אינו שיטתי. סדר זה אינו תואם את בה"ג, ואינו מקובל אצל מוני המצוות שקדמו לו. מבחינת מספר המצוות, הוא שומר על המספר הידוע מספרו של בה"ג: 200 מצוות עשה, 65 פרשיות, 71 עונשים, 277 מצוות לא תעשה. בסוף הוא מסכם: "אז שש מאות ושלש עשרה מצוות." תיאור ממצה של רבי אליהו הזקן והאזהרות בספרו של יצחק מיזליש, שירת המצוות, אזהרות רבי אליהו הזקן, ירושלים תשס"א.

כתב יד לונדון 1056, אזהרות - 'אמת יהגה חכ'י', מחזור מנהג צרפת, מאה י"ג

אֱמֶת יִהְיֶה חֲכִי מִשְׁפָּטֵי ה' אֲדוֹנִי
כָּל פְּקוּדֵי כָל בְּסִיס טָבַע אֲדֹנִי
לְכָל אֲפֶשֶׁל נִדְבוֹת פִּי לְהַעֲמִידֵנִי
רָצָה נָא ה' וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמִדְנִי.

1 אמת יהגה חכ'י: מש' ח.ז. משפטי ה': קשור לראשית הטור 'אמת', על פי תה' יט: 'משפטי ה' אמת'. אדוני: מלה זו הוסיף המחבר למען החרוז. / 2 כל פקודי כל: תה' קיט:קכח; הדגשה, כל פקודיך - מצוותיך - השווה תה' יט:ט ועוד, כל כולם בלי יוצא מן הכלל, כל פרטיהם ודקדוקיהם. בסיס: יסוד, ראה 'בעומדין על בסיסן' (ע"ז מא ע"ב) ועיין בפירוש התוספות שם; וכן תירגם אונקלוס 'כנו - בסיסה' (שמ' ל:כח). טבע אדני: עדל"ה 'אדניה הטבעו' איוב לח:ו, התורה והמצוות הן בסיס שעליהן הוטבעו האדנים לבניין העולם, רמז לנאמר באבות א:ב 'על שלושה דברים העולם עומד: על התורה ...', ועיין עוד תענית ג ע"ב; תנחומא תבא ג, האזינו ג, אס"ר ז יג. / 3 - 4 לבל אכשל: על פי '... ולא אכשל בדבר הלכה' (תפילה בכניסה לבית המדרש, ברכות כח ע"ב). להעמידני על אמיתות מצוות התורה, השווה להלן שו" 18. נדבות פי רצה ... למדני: תה' קיט:קח; בקשה לפתיחת אזהרות למצוות. / 5 יתרון הכשר חכמה:

וַתֵּרוֹן הַכָּשֶׁר חֲכָמָה סוּד מַחֲשָׁבוֹתֶיךָ

גַּל עֵינֵי וְאַבִּיטָה נָצוּר עֲדוּתֶיךָ
הוֹד אָמַרְי נָעַם טוֹרֵי קְצָבוֹתֶיךָ
הַבִּינֵנִי וְאַלמָדָה מִצֹּתֶיךָ.

וּבְעֶרְךָ מְלִי מִמֶּךָ מִשְׁגָּב אֲבִקְשָׁה
חֲקִי חַיִּים בָּם לֹא אֲנִקְשָׁה 10
חֲמַדְתָּם רַעֲיָתְךָ בְּשִׁלְיָשִׁי לַחֲפָשָׁה
לְמַד מִדְּבַר בְּאוֹת נִפְשָׁה.

חכמתך ביתר כשרון, שהיא סוד מחשבותיך והיא נעלמת מעיני אדם. / 6
 גל עיני ואביטה: תה' קיח:יח; לכן בקשתי 'גל עיני ואביטה' לגלות סוד
 מחשבותיך. נצור עדותיך: בכדי לשמור מצוותיך. / 7 אמרי נעם: מש'
 טז:כד; כינוי לדברי תורה, ראה רש"י שם. טורי קצבותיך: עדל"ה שה"ש
 ד:ב, רומז למספר קצוב של **תרי"ג מצוות**, ראה 'כעדר הקצובות' - מילין
 קצובין רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה' (שהש"ר ד ד). / 8
 הבינני ... מצותיך: תה' קיט:עג. / 9 - 10 ובערך מלי: ובסדר הרצאת
 דברי. ממך משגב אבקשה: אבקש ממך ה' תמיכה וסעד, השווה תה' מו:ח
 ועוד. חקי חיים: כינוי למצוות התורה עדל"ה '...תורה ומצוות חקים... כי
 הם חיינו' (אהבת עולם). לא אנקשה: תפילה, עדל"ה 'יהי רצון ... שלא
 יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה' (ברכות כח ע"ב). / 11
 חמדתם רעיתך: **רעיתך-ישראל** חמדה את חוקי תורת חיים באמרה 'כל
 אשר דבר ה' נעשה' (שמ' יט:ח). רעיתך: כינוי חיבה לישראל, השווה 'אנו
 רעיתך ואתה דודנו' (מתפילת יוה"כ), 'רעיתך תהללך לעולם' (אותך אדרוש,
 שמעון בר יצחק). בשלישי לחפשה: בחודש השלישי לחרותם, ראה
 'בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ... באו מדבר סיני' (שמ'
 יט:א) לשם קבלת התורה. / 12 למוד ... נפשה: יר' ב:כד; ישראל **קיבלו**
ברצון עז את התורה שניתנה במדבר. הפייטן כדרכו מוציא את הפסוק
 מפורטו ומפרשו על דרך המליצה לצורך עניינו בשיר. נפשה: על פי הקרי

זְקוּקָה שְׁבַעֲתִים לְגִרְגָּרַת רְבִידִים

יַעֲלֶת חֵן לְלוֹקָחָהּ זְבוּדִים

קָדוֹשׁ צוּרִי דְבָרֶיהָ הַחֲמוּדִים 15

יַעֲיֹר לִי אֶזֶן לְשִׁמְעַ פְּלִמוּדִים.

בכתוב שם ובהתאם לחרוז. / 13 זקוקה שבעתים: השוה 'מזקק שבעתים' (תה' יב:ז), התורה היא צרופה, עיין יל"ש ח"ב תרנ"ח. לגרגרת רבידים: דימוי לתורה עדל"ה יח' טז:יא, מש' ג:ג, עיין אבות ו:ז ועוד. / 14 כל השורה חסרה במהדורת סלוצקי והיא נמצאת בכ"י מונטיפיורי 220. יעלת חן: מש' ה:יט, **כינוי לתורה**, עיין **עירובין נד ע"ב**. זבודים: מחוברים, ראה '... ולקיים מצות פריה ורביה הזכר זכוד' (אזהרות ר') יהודה ברצלוני, את קולך שמעתי). / 15 - 16 קדוש צורי: כינוי לה' על צירוף המלים, ראה שמ"א ב:ב, חב' א:יב. דבריה החמודים: דברי תורה הנחמדים, ראה תה' יט:יא, שמ"ר ג ח, רש"י מל"א כ:ו. יעיר ... כלמודים: יש' נ:ד.

משלי ג':(ג) תִּסְדּוּ וְאִמְתּוּ אֶל־עֲזְבֹךְ קִשְׁרָם **עַל־גִּרְגְּרוֹתֶיךָ** כְּתִבָּם עַל־לִיּוֹחַ לִבְךָ:

Don't let kindness and truth forsake you. Bind them around your neck. Write them on the tablet of your heart.

ישעיהו נ':ד' אֶ-דִּנִּי ה' נָתַן לִי **לְשׁוֹן לְמוּדִים** לְדַעַת לַעֲוֹת אֶת־עֵינִי דְבַר יַעֲיֹר | בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר יַעֲיֹר לִי
אֶזֶן לְשִׁמְעַ פְּלִמוּדִים:

Lord God has given me the tongue of those who are taught, that I should know how to sustain with words he that is weary. He wakes morning by morning, he awakens my ear to hear as those who are taught.